

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 23a
 Telefon 67-89
Uredništvo in uprava
 za Slovenijo in slovenski del
 Julijske Krajine
 LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

»Dok postoje na svijetu ta velika, apokaliptična zločina, može li svijet da vidi ona mala, svakidašnja?«

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ODGOVORI NA PRIGOVORE

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

Mi smo u našem listu prije registrirali redovno sve važnije događaje u svijetu — naročito od abesinskog rata do posljednjeg japanskog prepada na Kinu. Te događaje smo više puta i komentirali — razumije se sa našega staništa u skladu s interesima emigracije i našega naroda dolje. Za taj naš stav nas se hvalilo, ali i — prigovaralo. Jedini su problem samo dio ostalih problema u svijetu i da je Evropa danas tako povratna usprkos političkih i gospodarskih autarkija, da se ne može ni misliti danas u takvoj Evropi na neke izolirane političke akcije, već jedno pitanje povlači za sobom cijeli kompleks. — Tako jedini. A drugi su prigovarali: — Šta se nas liče tko je na vlasti u Francuskoj; na nas to nimalo ne utiče hoće li u Španiji pobijediti jedni ili drugi; držimo se naše tradicionalne linije itd.

Istini za vnoju treba priznati da je ovih drugih bilo mnogo manje.

Sada opet, prigovaraju nam ne samo prvi, već i drugi, što u posljednje vrijeme ne donosimo, ne samo komentare, već što ne donosimo niti opširniji pregled događaja u svijetu.

Prije nego na te prigovore odgovorimo, treba da podučimo da nas prigovori vesele. Jer to je znak da se liče čita i da čitačiji prate ne samo naš list, već da razmišljaju o svim događajima koji bi se mogli odraziti na nas i naše dolje. Znači da se emigracija na neki način duhovno aktivizirala i da je, u vezi s time, porastao i interes za našu štampu i za sve što ima neke veze s nama. To se očituje i u našoj upravi, jer je ono konstantno padanje i padanje preplatnika konstatirano, a i preplata, iako ne baš u velikim svotama, pritiče ipak miriv boljo nego lonske godine u ovo doba.

Dakle, znak da ti prigovori znače stvarni interes. A sada da redom dadeimo odgovore na te prigovore.

Prvi razlog zašto puno stvari ne dolazi u list, ne samo iz vanjske politike, već naročito vijesti iz Julijske Krajine, je svima poznat. O njemu ne treba govoriti.

Drugi razlog je pominutičino prostora. Mi smo još uvijek prilijepi da izdajimo na četiri stranice. Na šes: izlazimo iznimno kada imamo kakav veći oglas. Akcija za povećanje lista na šest stranica nije još toliko uspjela, da bi omogućila izdavanje u povećanom opsegu. Dosadašnji uspjeh ne zadovoljava potpuno.

Treći razlog je u samim događajima. Događaji se zbivaju takovom brzinom i toliko ih je krupnih, da list na četiri stranice koji izlazi jedanput tjedno ne dostiže niti da ih napomene, a već su druge sasama suprotne vijesti, pošle u pozadinu ono prva.

Četvrti, možda najvažniji, razlog je taj, da su svi ti događaji tako krupni, tako sudbonosni, da bi trebalo o njima ne samo svakog dana pisati, već i zauzeti stav, muški i otvoreno. A neka svako u sobi presudi, je li emigracija kao cjelina kadra da to učini. Da li je u položaju u kojem se nalazimo to moguće?

A taj položaj, da ne spominjemo mnogo i mnogo toga što i onako svako dobro zna, nije baš ružičast. Pa ne samo naš emigrantski položaj, već isto tako i položaj ostalih ljudi u ovom dijelu Evrope. Jer u Španiji se ratuje, u Abesiniji se još ratuje, u Palestini je buna, u Kini bijesni rat itd. Mi ovdje smo u mnogo gorem položaju nego građani malih neutralnih država u Evropi za vrijeme prošlog rata. Jer za vrijeme svjetskog rata je u Evropi postojalo neko pravo i postojala je neka savjest i postojalo su neke tradicijonarne sile dobra u ljudima. Amerika je ušla u rat indignirana djelovanjem njemačkih podmornica, koje su

polapale brodove a da nisu moglo spasiti brodolomce.

A sada? Talijani izvješćuju službeno da se 40.000 njihovih vojnika bori u Španiji. Cijele divizije sa svojim generalima, štabom avionima, tankovima, komotor. Njihovi listovi donose služben popis odlikovanih i palih. Pa? Ništa! Nijemci su savršeni — sa zemljom nekoliko baskijskih gradova i masakrirali žene i djecu; njihovi ratni brodovi su bombardirali španjolske gradove. Pa? Opet ništa! U Sredozemnom moru svakog dana potopi neka »nepoznata«, podmornica ili »nepoznat« avion po neki ruski, grčki, švedski, engleski ili francuski trgovački brod. Ratni brodovi engleski i francuski budu torpedirani, pa — opet nikome ništa. A u Kini — to je tako dječko i tako amove naučeni na klanje, palež, rušenje, da se niti ne uzbuđuju.

I to trajao tako već dvije godine. Od abesinskog rata na ovamo. I te vijesti se gube u životnim listovima. Jer na naslovnu stranama je danas, izgleda, mnogo važnije da se istakne kroz tri, četiri kolone šta je objavio Grandi u Londonu ili šta je rekao Goebels u Münchenu, pa da sutra opet kažu nešto sasama suprotno.

I hoće li Italija i Njemačka pristati da ostanu članice nekog odbora za nemiješanje ili će izaći iz odbora. I to se tako nagadja cijele mjeseca: hoće, neće, hoće, neće.

Kao da svi oni, i oni koji govore i oni u čije ipe govore; oni koji ih slušaju kao i oni koji lo pišu i oni koji to čitaju, kao da svi ne znadu da su to samo riječi, a da je glavno i osnovno i jedino važno ono što se radi — ona porušena sela i gradovi, one stotine hiljada sirota, one stotine hiljada ranjenih, ubijenih, upropaštenih.

Ali ne: to danas nije važno — barem u dnevnj štampi nije važno. Hoće li Njemačka sutra navaliiti na Čehoslovačku i tako zapaliti i ovaj dio Evrope, to nije, izgleda, ovdje važno. Sva ona bjesomučna kampanja

je samo priprema — za jednu Španiju ili jednu Kinu u Srednjoj Evropi,

Dobro: Pretpostavimo da nas se ne tiče. Idimo dalje kao da nas se zaista ne tiče, pa se zapitajmo:

— Postoji li kakav odnos između promjene nekog prezimena i nekog do temelja porušenog grada zajedno sa hiljadama i hiljadama ljudskih života? Ima, li nekog refleksa šketanje mitraljeza i prasak bomba na pjevanje neke prastare narodne melodije? Može li utjecati neprekidno bombardiranje stotina sela na sudbinu nekog siromašnog izvlašćenog seljaka hiljadama kilometara daleko od tih sela?

— Ne postoji veza — reći će netko. — Jer porušen grad, prasak bombi i bombardirana sela, to je nešto tako strašno, grozno i nečovječno, da promjena nekog prezimena, melodija neke prastare pjesme i sudbina nekog siromašnog seljaka na drugom kraju svijeta, ne mogu niti da se usporede s onim prvim.

Idimo dalje. Pretpostavimo da je i to tačno. Ali se zapitajmo:

Dok postoje na svijetu ta velika, apokaliptična zločina, može li svijet da vidi ona mala, svakidašnja?

— Ne može — slažemo se sada svi. Zaključak: treba se boriti svim snagama da se sruši veliko zlo, kako bi se moglo zatim ispraviti ono manje. I to zlo u korjenu. Izvaditi to korjenje i spaliti ga u vatri, da se ne pojavi nikada više ni sjena od njegova sjemena.

— To nije, reći će se, odgovor na prigovore. Mislimo da jest, i ako ne potpuno. Na prvi i drugi prigovor smo odgovorili odmah, a s ovim posljednjim smo nastojali obuhvatiti sve ono što smo stavili pod posljednje dvije točke i htjeli smo u par rečenica izvući ono glavno iz svega toga zbivanja i rastumačiti odnos svih tih događaja na nas u emigraciji i na ona ostala naša.

Onoliko i onako kako se moglo. (t. p.)

Zašto nema soli na Puljštini

Pula, okt. 1937. — Već nekoliko mjeseci nema dovoljno soli u selima kraj mora na Puljštini. To se ponavlja u ovo doba već kroz nekoliko godina. Čim dođu srede, soli ponestane, pa ljudi ne mogu posoliti srede za svoju domaću porabu. Ove zime neće ni stare ribarske obitelji imati slane ribe. To radi toga što su se tvorničari dogovorili sa vlastima, a naročito je u tome imao velika udjela direktor tvornice za soljenje srede u Banjolama. Jer ako ribari imaju soli, posoliti će srede kod kuće i neće ih kupovati, a ovakvo moraju prodati tvornici srede po cijeni koju tvornica hoće, a kasnije kupovati te srede uz visoku cijenu.

Dva i pol stoljeća robije

U posljednja tri procesa ovog mjeseca pred Specijalnim tribunalom osuđeno je 39 antifašista na ukupno 256 godina i pol robije. Jedan je poluduo prije nego je došao pred sud.

Dogodjaji na Rijeci

Paris, okt. 1937. — Ovašnja »Gustiza e Libertá« donosi da su iz Rijeke utekli radnici antifašisti Spezot, Jardas, Kalčić i Zilja. Iza njihova bljega izvršeno je oko stotinu hapšenja u rafineriji, u pilnari i u tvornici torpeda.

NESNOSNA BIJEADA U JULIJSKOJ KRAJINI

Rijeka, oktobra 1937. U Julijskoj Krajini i u Italiji uopće zavladala je u zadnje vrijeme tolika bijeda, da narod priželjkuje rat, jer ovako ne može dalje da živi. Ogromni porazi, velika skupca, teror i razne ostale nečaste natjerale su široke mase do zdvojnosti. Žele si »legalnu« smrt, da budu riješeni daljnje tjepljenja. (Saz.)

HUDA NESREČA U VREMSKI DOLINI

Vremska dolina, okt. 1937. Košta se vratila iz lova dva tržaška lovca in sicer z automoblom, sta na cestli med škofljami in škocijanom našla ob cestli ležečega Orta Josipa, starega 40 let, dnoja iz Vrem. Pri njemu je bilo već kmetov, ki niso vedeli kaj se je z Ortom zgodilo in kaj naj bi z njim počeli. Ležal je namreč v nezavesti. Kakor so mogli ugotoviti, se je nesrečnik peljal s kolesom in je na cestli, ki ima precej nevarnih klancev in ovinkov, najbrže padel in zadel ob kamenite robnike. Lovca sta nesrečnega odpeljala z avtom v Trst v bolnico, kjer so ugotovili da ima prebito lobanjo in pretresene možgane, ter več drugih težkih poškodb. Stanje ponesrečenca je bilo tako težko, da ga niso mogli niti zaščitati in je ležal skoro ves čas v nezavesti.

Štirje Slovenci odlikovani za zasluge v Afriki

Trst, oktobra 1937. (Agis). Za zasluge, ki so si jih priborili v bojih, ki se vrše v Abesiniji radi razčišćenja terena in uničevanja abesinskih četnikov, so bili odlikovani sledeći: Blaž Zakaž iz Poreča, Papež Henrik iz Bui, Reja Karel iz Sv. Martina pri Gorici, Znal (?) Viljem iz Tomaja. Pred njihovimi četami jim je bila prebrana posebna pohvala.

OBŠOJEN ZARADI POSKUŠANEGA BEGA ČEZ MEJO.

Trst, oktobra 1937. — V tržaških zaporih je zaprt Sajn Franc, star 41 let iz Knežaka, stanujoč v Crnem vrhu. Na meji pri Postojni je bil aretiran od italijanskih obmejnih oblasti in predan sodišču u Postojni, ki ga je obsodilo na 4 meseca zapora in 3.000 lir denarne kazni.

— Barkovije. Valentin Tavčar, star 60 let, je delal na neki zgradbi v višini nekaj metrov. Padel je z zida in bo moral ležati v bolnici kakih 20 dni.

— Gorica. Pokrajnska uprava je dovolila občini u Opčinju sediti poseben kredit za nagrade za rojstva; občini u Šempasu kredit za poletne kolonije, za obćino Fara ob Soči kredit za povšenje plač obćinskim uslužbencem za 8%; daje 12.500 lir za azil u Duchessa d'Aosta u Gorici, 41.500 lir za sirotišnico u Duchessa d'Aosta u Gradiski, 24.000 lir pa za dela u azilu u Duchessa Anna d'Aosta. u Gorici. Gradiska obćina sme najeti posojilo u znesku 90.000 lir za most preko Soče.

— Gorica. Proračun za leto 1938 predvideva 7.787.238 lir dohodkov, izdatku pa 7.050.520. Predvideno je u proračunu najveće posojila u znesku 2.507.000 lir za izredne potrebe, s tem denarjem naj bi se zgradila kasarna Sv. Marka, za uređenje grobnice na Oslavju in druge potrebe. Za pomoć in podpore je predvidenih 1.357.939 lir.

— Herpelje—Kozina. Obćina je dobila pred kratkim komisarja u osobi Marcela Candellaria. Ker pa je prejšnji podšest podal ostavku, je bil komisar Candellari imenovan na njegovo mesto.

— Labin. — Ivana Zuglia iz Babčić pregazio je vagonet ugljena u Krapancom rudniku. Ostaje u bolnici u Pull oko mjesec dana.

— Lokavec. Pri delu se je ponesrećil u gozdu Anton Blaško. Po nesreći mu je padio na nogo drvo in mu je zlomilo. Obave. — Od nove zezane polosti u kojoj smo u par navrata pisali, umrla je sada Dodić Ana, stara 50 godina.

— Pula. — Fašistički pokrajnski seljački sindikat za Istru predao je prektari 20.000 lir, sabranih, navodno, između seljačkog panstava u Istri, a namljenjenih zimskoj pomoći. Čudno je da su u Istri među seljacima počeli »sakupljati« za zimsku pomoć, kada se uvijek hvale, naročito prefekt Cimoroni, kako neprestano traži i djelomično dobiva subvencije za istarsko-seljačko gospodarstvo.

— Pula. — U Valdebeuku je izgorio velik stoč (prnat) sijena Ivanu Mihovloviću (Rusćun) u vrijednosti od 2.500 lira.

— Podgora. Oblasti so naznaćile sodišču Antona Klanjščka, staroga 49 let, radi grožnje z oroženje. Na pulju blizu Podgore je namreč srećal nekoga Albina Egelja, mu šel nasproti z revolverjem v roki in mu grozilo, da ga bo ubili.

— Ravnice pri Grgarju. Josip Pavčin, star 48 let, se je po 20 letih nenadoma vrnil iz Rusije. Vsi so mislili, da je leta 1915 padel u bojih u Galiciji. To da bil je poslan na rusko fronto, kjer so ga s tovarišji vjeli Rusi in ga peljali u uještvo. Želja po domu ga je sedaj prignala zopet u domovino, u katere usodi pač ni mogli niti sanjati.

— Renče. Oblasti so zaprele iz neznanh vzrokov 34 letno Juljo Bajt.

— Trst. V Trstu je divjala 19 t. m. strahovita burja. Albini Sušek, ki je šla po cesti, je padel v tem času na glavno kolo lesa, ki ji je prizadel precej teško poškodb, tako da je padla v nezavesti.

— Trst. Izšel je nov kolektor fašistične stranke za leto XVI.

— Trst. V Trstu se bodo vršile volitve 48 predsednikov in direktorjev pokrajnskih trgovskih sindikatov.

— Vitanjan. — Siročić Ivan je primio 700 lira od Mussolinija zato što mu je žena rodila dvojke.

— V valjavo je stepil sekret, po katerem bodo morali prisilno vti moćki, ki so za to sposobni, hoditi kot piloti, kot mehaniki, kot specialisti, stopti u redno vojaško letalsko službu. Odlučila bo o tem le sa to določena komisija, brez osira na slobodno odločbo posameznikov. Na ta način nameravaju ogromno dvignuti moć italijanske letalstva.

— Opčinjan članak u »Glostuzia e Libertá« u Julijskoj Krajini donosi u obćinazia e Libertá« od 8 o. m]. obzirum na Jug-tal. sporazum, pod naslovom: Italia e Jugoslavia, Promesse e fatti.

— Silvio Trentin, poznati vodja antifašističke emigracije, isćao je u Parizu knjigu o fašizmu: Dix ans de fascisme totalitaire en Italie.

— Fane e vino (Kruh i vino) nove se knjiga Ignazija Sionca, auktora »Fontanare« i »Fasizma«, koja je sada izšlaia u Luganau na talijanskom jeziku. Najprije je lanjske godine izšla na njemačkom.

se je pričela uređivati naša misel. Samo za 11 postelj je bilo prostora. Kaplja u morje! Pozneje je mestni magistrat odstopil parcelo na Dolenjski cestli, ob Jesinovem štradonu. Radi močvirja in preodajnosti so gradbo odsvetovali. Toda misel, hotenje, volja ni več zamrla. Poleti 1. 1932 je tedanji odbor kupil parcelo, na kateri stoji stavba. V jeseni istega leta pa so že začele lopate svojo pesem. Po dveh mesecih je že stala priložna stavba, ki je takoj bila predana svojemu namenu.

V jesenski dožnji in hlatu se člani in odborniki niso strahili dela. Tako je bilo ravno pred petimi leti postavljeno prvo emigrantsko zavetišče v Ljubljani, skromno po obsegu, a vse naše; delano brezplačno od članstva in odbora ter podprto z materijalno in moralno pomočjo javnosti, oblasti in posameznikov.

Ze prvo leto je našlo zavetišča nad 50 rojakov, katerim je bila razdeljena hrana v 14.000 porcijah (kosila in večerje). V naslednjem valu emigracije je rasel tudi naš zavetnik. Najvišje je stalo število prenočevalcev v dobi abesinske vojne. Pod to nuljnostjo je tedanji odbor v jeseni 1935 vzklical stavbo v eno nadstropje, tako da izkazuje statistika za to leto 21.622 prenočnin in 32.000 porcij hrane. Prenočevalci je vedno nad 100 ljudi. Se več pa jih je prejemalo hrano. V letu 1936/37 je opaziti spet vpadi, čeprav je število prenočnin (20.190) in porcij (15.126) še vedno veliko. Silko sedemdesetih truda bodo ponazorile še boljše številke v zvezi z graditvijo in opreho prenočišča. V letih od 1932 do 1937 izkazuje blagajniška knjiga din. 221.083,45 izdatkov 244.838,08.

Podpredsednik Božič je nato zahvaljujoč se vsem dobrotnikom in podpornikom posameznikom, društvom, ustanovam, podjetjem, oblastem, vsem ki so podprli društveno delo z besedo ali z denarjem, prošil, da vsi ostanejo tudi v bodoče zvesti društvu. Mnogo se manjka v zavetišču, posebno glede notranje opreme. Še veliko truda in skrbi čakajo na to pa je zaključil v odeskanski stavbi: »Naš dom stoji. Ponos društva, celotni emigraciji in narodu vrstni meje. Danes samo eno željo! Naj vrstni meje naloge kot so mu zahtevane. Varuje naj rojake pred propadajo telesno in duševno, vzgaja naj jih v zveste sinove svojega naroda v služnosti in v plemenite člane človeške družbe«.

Vidni uspeh emigracije je v imenu

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

SLUŽBENE OBAVIJESTI SAVEZA

NA VSE EMIGRANTSKÉ EDINICE!

Neposredno od saveznega vodstva v Beogradu boste prejeli nekaj izvodov enostranskih kart, ki jih je izdal Publikistični odtsek v Ljubljani. En izvod karte Vam predlaga savezni direktorji, ostale izvode pa skušajte prodati v svojem območju po Din 5.— (pet) vsaki izvod.

Nadaljnje izvode naročite pri Publikističnem odtisku v Ljubljani: Dvorakova, 6-11. Pri naročilu navedite, koliko slovenskih in hrvatskih kart želite. Po potrebi Vam stavimo tudi karte z nemškimi, francoskimi ali angleškimi tekstom na razpolago.

Karte računamo po Din 5.— (pet) pod poljemo, da naročilo najmanj pet kart. Pri naročilu naročilo moramo zaračunati poljemo in poštnino.

Pričakujemo, da bo Vaše društvo prodalo čimprej gotovo število kart v Vašem kraju, in sicer ne samo med svojimi člani, temveč tudi pri drugih osebah in organizacijah.

Za karte, ki Vam jih je poslal savezni direktorji neposredno iz Beograda, o obremenitvi Vaš račun, le omeniti in karta za Vaše društvo je brezplačna.

Pomen našim žrtvama na Mirogoju

Društvo »Istrac« uredit će na lijevom ulazu u arkadama Mirogoja simbolički grob u spomen našim žrtvama na »Sve Svete«.

Skrécemo pažnju svim članovima na ovaj pomen, te ih umoljavamo da u što većem broju prisustvuju.

NAŠ ZASTOPNIK V CELJU

Naš zastopnik za Celje, Šmarje pri Ječah, Gornji Grad in Slovenjgradec je g. Bradač Drago, Mariborska cesta 1. — G. Bradač ima pravico da inkasira naročnino, da zbira nove naročnike, te zbira in inkasira oglase za naš list.

Obenem je g. Bradač naš dopisnik za Celje in okolice.

»Sočec« pozdravlja g. dr. Dinko Puc, predsednik Sporočil in izročil je dar svojega društva 2.000 din kot priznanje za dovršeno delo. Podpredsednik Božič se je bratskemu društvu za dar v imenu »Tabor« iskreno zahvalil in povabil zastopnike, da si ogledajo slavbo. Povabil je tudi, da si ogledajo naše bolstie: Trčeljevo »Naše gorlice« in s tem je bil dopoldanski program končan.

Popoldne ob 3 uri je imelo članstvo »Tabor« intimni prijateljski sestanek in je ob petju in radio-glažbi popoldne lepo minilo.

IZ DRUŠTVA »ISTRA« NA NOVOM SADU

PAŽNJA SVIM ČLANOVIMA I ČLANICAMA

SOCIJALNI OTSJEK kao svako tako i ove godine organizira za zimsku pomoć svojim siromašnim članovima.

Pozivaju se članovi-oci, koji su siromašnog i nesređenog stanja, da se prijave predjedniku društva g. M. Obradoviću u njegov kancelariji od 14 sati svakog dana (Novi Sad, Kralja Petra I ul. br. 25, Siročadski sto) a po podne od 7 do 9 u njegovoj kancelariji u ulici Kralja Aleksandra i Ujedinjenja.

Prijavu treba podnijeti najdalje do 15. novembra 1937 god. jer poslije teka ko zna, neće se uzimati u obzir naknadne prijave. S toga svaki član kome je potrebna zimska pomoć, a koji je redovan član našega društva, mora na zimsku pomoć za sebe i svoju porodicu u namirnicama, odjeću, obući i gotovom novcu.

Prijavu može predati svaki član porodice ako želi da je središnja obitelji redovan član društva »Istrac« na Novom Sadu i da je udovoljio članskim dužnostima, bar za prvo polugodište 1937 god.

POZIVAJU SE ČLANOVI DUZNIKI za pozajmlje da svoje dugovanje društvenoj blagajni isplate najdalje do 15. novembra 1937 god. Zanim ko je iakođer pozvan, jer treba biti već odavno vraćen društvenoj blagajni, radi davanja zajma drugim članovima, kojima je iakođer potrebna zimska pomoć. Nije pravo da se zajmom koriste samo izveznici a drugi ne, pošto smo u društvu svi jednakopravni bez pozivanja.

S toga svaki onaj član koji je dobio zajam treba da misli i na ostale svoje siromašne drugove, koji iakođer željno očekuju da im bude novu pomoć, naročite onih koji da treba da si svaki nabavi potrebne životne namirnice za zimu. Pošto je novac koji je dat na zajam društvenim imetima, koji se svaki redovan i ispravan član prava da

se koristi, molimo članove društva da naj zajam vrata najdalje od gore označenog roka.

NOVE JEDNODRUBRAZNE LEGITIMACIJE

Pošto su legitimacije registrirane kod Saveza podavano od prvoračun da svaki svoju legitimaciju preuzme u društvenoj kancelariji. Prijateljstvo, da svaki član koji posjeduje ovu novu legitimaciju iziši pogodnosti kod svih udruženja udaljenih u Savezu pa i kod vlasti prilikom traženja dozvole boravka i putne karte, kojima se zaobavite doći po svoju legitimaciju. Za Vaše karte i stoji svega 2 (dva) dinara.

POZIVAJU SE ČLANOVI, KOJI NISU JOS PRETPLACILI LISTA »ISTRA«

PRETPLACIJE, jer je to jedini list u Jugoslaviji, koji nam donosi vijesti iz svih rodnih krajeva. U listu možete naći ono što se događa u toku jedne sedmice preko kod naše kuće. Isto tako pozivamo i one članove koji su pretplatili lista »Istrac« ali su se pretplatom zaostali da je osmah plate i to izravno ili preko uprave našeg društva. jer se list izdava u jednom broju godišnje.

Preplata na list »Istrac« stoji samo Din 4.— mjesечно, a tu svoticu može svako da izvrši za svoj list. Novi pretplatnici, koji se na list pretplate putem našeg društva, dobivaju besplatno žadranski kalendar za 1937. godinu.

REDOVNA GODIŠNJA SKUPSTINA

Prosvetnog političkog društva »Istrac« održat će se u prvom polovici meseca januara 1938 godine.

S toga već sada umoljavamo sv. predloženi i članove uprave svih sekcija da materijal potrebna za skupštinski izveštaj, pripreme blagovremeno, jer će nova uprava matice društva »Istrac« koja treba da bude izabrana, biti dužna i rad oko pripremanja proslave jubileja — desetogodišnjice od osnivanja društva »Istrac« u Novom Sadu.

UPRAVA NOGOMETNOG SPORT KLUBA »ISTRA«

Uprava Nogometnog sport kluba »Istrac« u Novom Sadu obavljaju da je S. K. »Istrac« postao ovak i razrednih klubova u Novom Sadu. Čestitamo našim dragim članovima-sportistama na postavljanju i uspjehu na željom da se u proteće plasiraju u prvi razred. — A. M.

MARIJA PRELAC

Nakon kratke i teške bolesti dne 14. o. m. umrla je u bolnici u Puli sestra naših članova Marija Prelac u 32. godini svojega života dajko od svih svojih. Pokopana je u kcerka Jure Prelca starijeg, iz Tinjana kome su fašisti kao našem narodnjaku dne 21. marta 1921. godine demolirali cijelu kuću.

Našim članovima i nastaloj porodici iskreno saučestuje a pok. Mariji nekaj laka laka Istarska gruda.

ISTRA SE MIJENJA

7. RAZGOVORI S TONOM PROŠTINAROM

Cijele noći nisam spavao, i u zoru, da ne budem uznemirivan, popeo sam se na pod u malu našu štalicu i legao u sjenu. U mladosti sam mnogo volio volove i ovo ležanje u sjenu proživljujem kao nekog vraćanje u kontakt sa svojim prvobitnim životom. Mutno se sjećam, da sam jedanput u svojim sedamnaestoj godini htio da se siljak sa bičem u ruci ispred jednog para. Ilijepljiv zapregnutih volova. Kao neki sveti obred izgledalo mi je ono izlaženje za burnih tamnih kišovitih noći sa feratom u ruci, prekoračivanje dvorišta i ulazanje u štalu da se volovi nakrme. Tri stotine godina su svi moji ustajali tako noću i odlazili u štalu, a meni je ote ostalo samo zadovoljstvo da se popije mnogo godina opet jedanput vajam na sjenu, što ga je otac pokosio na našoj livadi. A i ta livada uz lokvu, gdje sam se toliko puta valjao u vlažnoj mlirnoj travi je sve rijeđe u mome sjećanju. Dvaput sam već bio u našem selu, ali te livade nisam vidio. Ne znam da li je na njoj još kamenica, koju je u životu zamenu izdubio moj otac dok je čuvao volove i na kojoj sam ja nekada hvatao kosove. Bljude silke djetinjstva i mladosti, a ovdje a sjenu ne mogu ipak da zaspim, uznemirava me neprestano suštanje miševa. Gledam kroz prozor u polutamno dvorište. I dvorište je drugačije. Nekad je cijelo bilo samo jedna velika radnja, sad je nestalo zemlje i trave i dvorište je kamenito. Nekad sam sam bio u toj dvorištu i kao dijete gospodar svih njegovih kuteva i njegovih tajni, sad je tu preko dana dvadesetero djece, tudjeg roda, radnička djeca što stamuju u ružnim zgradama, novim, ali bez reda nabacanim u tom nekad velikom pustom dvorištu. Ove nove kuće kao da gube dah, kao da ne postaju zrak. Još neminjam silazim iz štale, ulazim u kuću i legam u stari krevet. Majka zatvara »barkunade« da me svijetlo ne probudi i naređuje tišinu. Hvata me san i u snu još osjećam kako je sigurno i toplo biti tako pod okriljem majke, ove divne, milie, smeđurane seljakinje, koja mi je sto i jedan put već rekla, da bi više voljela da umre ona nego ja. Mati! Najljepša riječ od svih.

že da govori samodopadno, glasno i familijarno i kao gospodar. Znam da sam nekad često slušao taj glas a opet mi sad dolazi nekako iz daljina. Mozak mi počinje da radi. Oho, je li moguće, da to je Tone Proštinar, čiji glas čujem opet poslije tačno petnaest godina. Silazim dolje brzo i rukujem se s njime.

— Zar se nećemo poljubiti, pita on.

— Hoćemo. — I mi se ljubimo.

On je visok, okrugla puna lica, širokih ramena, trbuh mu se malo izbočilo. Živ je kao nekad, oči mu se sjaju, u kretanjima mu je neka radost, nije ni posjedio ni očelavilo, samo su mu ramena malo više pognuta nego prije. Smije se isprekidanim, kratkim, veselim smijehom, samo i u tome smijehu, u kretanjima, u govoru uvijek dolazi od izražaja neki poseban njegov osjećaj superiornosti. Eto to je onaj isti Tone Proštinar, sjajničarski sin, koji je bio odličan dak mostarske, pazničke i brnjenjske gimnazije, koji zna kako izgledaju zatvori u Italiji, Čehoslovačko Jugoslaviji i Sibiriji, vod pobuna i skitailice po evropsko-azijskom kopnu od pariske Seine do Jenisejske rijeke, dobar prijatelj i dobar drug, uvijek jednako samodopadno i superiorn, čovjek koji je vjerovao da privlačni žene, a vječito je bio igračka u njihovim rukama. Istranin sa kamena, koji je vječito tražio polugu sa kojom bi dignuo i preokrenuo globus i sada sjedi tu samnom za stolom, još uvijek sa velikim nadumama i ambicijama i jede punim ustima za dva domaće makarune.

Čudnovate snage ima u tim istarskim ličnostima. Eto Mate Vlačić prije četiri sto godina pokušao je da se bori protiv ciljega svijeta, protiv Rima, protiv njemačkog cara, protiv njemačkih knjezova, protiv mekušaca, birokrata i kraljerista u okvirima tadašnjeg njemačkog protestantizma. Ovaj Tone Proštinar, krhak uza svu svoju glomaznost je bilo da se bori kao neki Herkul, protiv svjetskog kapitalizma i protiv Staljinca, u isto vrijeme, pa se jedva izvukao iz Sibirijske i jedva je u prilici nedoumliti što da radi sa sobom, ali kao onaj, koji je iskušao najgore, mirno sve podnosi, nada se, ima opet velike planove, jede sistematski i s apetitom (češka škola), i smije se.

Naši razgovori otegli su se na tri dana. Mi smo uvijek dugo razgovarali o intimnim ličnim stvarima, o smislu života, o narodnim i socijalnim pitanjima. I sad pretresamo sva ta pitanja. Njemu izgleda kao neka čudnovata i nerazumljiva pojava, da se on, čovjek bez

strasti i potpuno racionalan neprestano guši i gubi i stradava, a ja sa svim svojim strastima i nerazumljivim pogledima na život ipak plivam, kako tako. I njemu, koji je još prije deset godina htio da promijeni cijeli svijet, postaje sada, kao nekome osjetljivom petoškolcu, pomalo jamno, kako je teško ne samo promijeniti svijet, nego ga i razumijeti. Pa ne samo razumijeti svijet, nego i razumijeti sebe i navikli logiku života i sudbine svojih shvatiljih.

Izašli smo poslije podne iz kuće i legli smo u visoku travu na groblju u sjenu pod crkvenim zidom. Ujeli smo volioje ovako do ledina u travi na groblju i neđelju po podne, na mjestu nekako svečanom i tako neobično svečano tihom. Tone vodi riječ. On je uvijek vodio riječ i ja sam uvijek u razgovorima s njime samo stavljao primjedbe. Eto sad on već nekoliko tjedana samo razgovara sa starićima seljacima i u njegovoj glavi je pomalo stvoren čitav sistem agrarne historije Istre. Tu historiju hoće on da obradi u obliku romana o životu zadnjih generacija naših seljaka u Istri a taj roman hoće da plasira na svjetsko tržište. Baš mi pričaja jače utiske iz razgovora sa nekim silijepim starićem, koji bi mogao da traži da mu se poveća mirovina, koju dobiva za sina poginulog u ratu. Ujeli ideje staričeve su ga osobito očarale. Čovjek kad moge i sa ovom da živim a mogu da živim i bez nje.

— Da je meni teško, pa da ne mogu živjeti, šta mrdaju oni to da znadu! Tone se tuđi onom miru sa kojim narod prima i uživljava se u novo stanje. Kako ljudi tu primaju sa lakoćom talijanska imena i prisilne promjene vlastitih predznaka. Kako narod prelazi lako preko svega, primajući sve i ne predajući se ipak. I njegov praktičan razbor odmah pronalazi da su metode borbe za samoodržanje našega naroda i našega jezika u Istri, po kojima je postajala naša gradska inteligencija, bile nepravilne i vještačke, nešto što se prirodno narodu, a nisu pozlale od osnova psihologije naroda. I da bi svaki narod za samoodržanje morao da počne od psihologije naroda. Ali ni on ne zna, kako mora biti trebalo izvršiti i koji način rada primljeniji.

Ali je čudnovato, kako ovaj buntovnik, koji je raskrstio sa crkvom i vjeronom još prije dvadeset godina, žali što nemamo više naših svećenika po selima. Jer narodu su kao udžbenici materinskog jezika ostali samo molitvenici: Oče buđi volja tvoja. Vratili smo se tako opet u »Dobrilno vrijeme, od naših narodnih napora ostala je tabula rasa, inteligencija je odnesena kao pljeva, i treba početi od molitvenika i od Ka-

Tonine misli opet preljetaju oceane i kontinente. Hoće da ide u Ameriku, da piše knjige, da saradjuje u velikim pokretima. Dizemo se iz trave i kreetimo stazama preko polja i pašnjaka. U lutanju po dragim predjelima ja mu pokazujem na primjeru dšobe polja proces osiromašenja seljaka. Evo cikl ovaž kraj sa poljem, sjenošašama, šumama pripadao je nekad jednoj obitelji. Pojedine nove parcele sa novim zidovima i sadašnja nastajale su dobrih braće i davanjem komada zemlje sestrama u miraz. Koliko su strašne promjene nastale u kretanju vlasništva zemlje samo zadnjih pedeset godina. I baš tih pedeset godina zadnjih izvršeno je više promjena nego u tri sto godina prije. Na mjesto deset velikih obitelji propal, nije stvorena nijedna nova velika, nego na stotine malih.

Spušta se veče. U daljini pjevaju pastirice. Pjevaju još uvijek kao i prije dvoglas. Preko polja i vinograda pjevaju, starinsko, hrvatsko, mladih pastirica dopire do nas kao neko blago nježno milovanje. Ja zastajem i slušam, pjesma me zanosi. I Tone sluša ali se manje oduševljuje. On nije nikada ni zapjevao ni zaplesao. On je uvijek bio ozbiljan i uvek je bio problemna. Mrlis ovako zblijenih u krdo nas je zahvatio. Stado je prošlo, svono na »pravu« zvecka, pastirice su se udaljile i opet zapjevale.

— Vidiš, Tone, mene opija i ovaj mliris ovaca.

— Znam, kaže Tone i više mi se ne smije ironično kao nekad.

Opet mi se javlja stara misao: ta mi smo tu u polju, na širini, suvereni i gospodari. Tu smo prisiljeni da radimo, bu se možemo radovati, tu možemo naricati i pjevati. Stari brljestovi će nas suštanjem lišća dočekivati a mi »koruna« stari pokojni naši djedovi će biti nad našom suđbinom. — Ču me, Toni!

MIRHO KEVAČ

Fatirice idu nam ususret istim putem i kad dolaze bliže, ubrzo pjevaju se naglo prekida. Prozase stada ovača mlno mlno izmišeno se u stranu. Mrlis ovaca zblijenih u krdo nas je zahvatio. Stado je prošlo, svono na »pravu« zvecka, pastirice su se udaljile i opet zapjevale.

— Vidiš, Tone, mene opija i ovaj mliris ovaca.

— Znam, kaže Tone i više mi se ne smije ironično kao nekad.

Opet mi se javlja stara misao: ta mi smo tu u polju, na širini, suvereni i gospodari. Tu smo prisiljeni da radimo, bu se možemo radovati, tu možemo naricati i pjevati. Stari brljestovi će nas suštanjem lišća dočekivati a mi »koruna« stari pokojni naši djedovi će biti nad našom suđbinom. — Ču me, Toni!

»Istrac« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din.; za nesamostalno dvorište, sa Američki 2 dolara na godinu. Oglasi se računaju po cjeni: prvotjedno 1. d. Zagreb, Masarykova 28a, II, broj telefona 87-84. — Za uredničke odgovore IVAN STAM, Srpsko-izdavačica ulica 48, III, knt. — Tisak: Stećakina — Vlasnik i izdavač: Komsočaj »Istrac«, Makova ulica broj 28a. — Za listarke odgovara Rudolf Pelanec, Zagreb, Ilina broj 122.